Náučný chodník Okolím Rajeckého hradu

Kraj:	Žilinský
Okres:	Žilina
Geomorfologické jednotky:	Žilinská kotlina a Súľovské vrchy
Geologické jednotky:	vnútrokarpatský paleogén a jadrové pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus / vlak Rajec
Východisko:	Rajec, Námestie SNP, pred budovou mestského múzea
Trasa:	Rajec, Námestie SNP – Dubová (728 m n. m., rozhľadňa) – Rajecký hrad – Jasenové – Rajec
Dĺžka, prevýšenie:	7,9 km, prevýšenie 272 m
Čas prechodu:	3,5 h
Počet zastávok:	13
Náročnosť:	stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: historické, prírodovedné, ochranárske

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Prvá tretina trasy je súbežná s červenou a zelenou turistickou značkou, ktorými tu prechádza Medzinárodná diaľková turistická trasa E3 (> info v hesle nižšie).

Rok otvorenia: 2017

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave (2020).

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Mesto Rajec, Námestie SNP 2/2, 015 22 Rajec, tel. 041 / 5076 519

Poznámky: (1) Niektoré informačné panely sú obojstranné. (2) Texty na informačných paneloch sú okrem slovenčiny aj v poľštine, keďže náučný chodník vznikol v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Interreg V-A Poľsko – Slovensko. (3) Východiskom trasy môže byť i zastávka 2 náučného chodníka na odbočke k termálnemu kúpalisku (turistické rázcestie Pri Čierňanke).

Upozornenie: Niektoré úseky trasy (napr. na poli či na svahoch Dubovej) sú za mokra ťažko priechodné.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie obmedzene. Výstup na Dubovú s rozhľadňou môže byť zaujímavou súčasťou geovednej exkurzie pre starších žiakov.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Rajec. Neveľké mesto južne od Žiliny zhruba v strednej časti Rajeckej kotliny, jednej zo štyroch častí Žilinskej kotliny, po oboch stranách Rajčanky. Vyvinulo sa na severo-južnom dopravnom ťahu medzi Nitrou a Žilinou, končí v ňom lokálna železnica zo Žiliny. Územie bolo osídlené už v prehistorických dobách, najstaršia písomná zmienka pochádza z roku 1193. Od stredoveku bolo významným centrom remeselnej výroby, najmä stolárstva, rezbárstva, výroby modrotlače a medovnikárstva. Na ich základe v roku 1908 založil rezbár J. Brieštenský výrobné družstvo, ktoré po znárodnení v roku 1948 pod názvom Rezbár Rajec vyrábalo najmä ľudovoumelecké úžitkové predmety až do zániku v roku 2009. Okrem iného boli miestni rezbári známi zhotovovaním bohato rezbou zdobených dvojkrídlových či polkruhových brán. Jedna taká z rodného domu významného slovenského sochára a medailéra Rudolfa Pribiša (1913 – 1984) dnes zdobí bočnú stenu pri vstupe do mestského múzea (viac o ňom v hesle nižšie). V roku 1910 vznikla továreň na výrobu súkna, po znárodnení sa stala závodom žilinského vlnárskeho podniku Slovena. Centrum mesta tvorí stredoveké štvoruholníkové námestie s meštianskymi domami v strede s renesančnou radnicou zo 16. storočia, v súčasnosti slúžiacej ako obradná sieň a priestor pre koncerty a výstavy, a pamätníkom oslobodenia. Jednou z najvýznamnejších pamiatok je pôvodne gotický farský kostol sv. Ladislava z prvej polovice 14. storočia so slnečnými hodinami z 18. storočia.

Mestské múzeum v Rajci. Múzeum na južnej strane námestia v centre Rajca v jednoposchodovej renesančnej budove remeselného domu s kamennou pavlačou s tromi arkádami zo 14. – 15. (?) storočia. Budova, od roku 1993 pamiatkovo chránená, bola viackrát upravovaná (17. storočie, druhá polovica 18. storočia, 19. storočie, 1930). V 19. storočí v nej zriadili mestský pivovar, neskôr krčmu. Na budove sú umiestnené pamätné tabule významných rodákov – kňaza, pedagóga a publicistu Juraja Slotu Rajeckého (1819 – 1882) a zoológa a prírodovedca Jána Frivaldského (1822 – 1895). Sídlom mestského múzea sa stala v roku 1992, ktoré poskytuje dve stále expozície – národopisnú a prírodovednú.

Rajec (hrad). Zaniknutý hrad vo východnom okraji Súľovských vrchov západne od obce Jasenová, resp. severozápadne od Rajca. Na severnom výbežku masívu Dubová zhruba vo výške 660 m n. m. archeologický prieskum doložil v mieste predtým predpokladaného prehistorického hradiska zvyšky kamenného muriva a zemný val s palisádou s rozmermi 120 × 80 m. Prvýkrát sa spomína v

roku 1299. Zničený zrejme v 15. storočí.

Rajec (voda). Plniareň pramenitej vody Rajec a výrobňa produktov z nej stojí južne od mesta Rajec na západnom okraji Rajeckej Lesnej.

Rajčanka. Ľavostranný prítok Váhu, dlhý takmer 48 km, prameniaci v Strážovských vrchoch vo východnom svahu Strážova v nadmorskej výške asi 945 m. Preteká prevažne severovýchodným, resp. severným smerom Strážovskými vrchmi, krátko tvorí ich hranicu s Malou Fatrou a medzi Fačkovom a Rajeckou Lesnou vchádza do Žilinskej kotliny, ktorou preteká dvoma tretinami svojho toku. Preteká celým západným okrajom Žiliny a nad jej mestskou časťou Strážov ústi do Váhu (326 m n. m.). Rozšírená časť doliny na jej hornom toku v Strážovských vrchoch tvorí Čičmiansku kotlinu. Pod Rajeckými Teplicami sa vrezáva do východného okraja Súľovských vrchov, tečie popod ich strmé svahy s bralnými útvarmi a nad ústím Turieho potoka vytvára kratučký prielom, odrezávajúc obtočník Turskú skalu od Porubských skál (jurské dolomity, nižšie po toku kriedové ílovité vápence a sliene). Najmohutnejšie prítoky priberá sprava z dolín Malej Fatry (Porubský potok, Kuneradský potok).

Prírodná rezervácia Šujské rašelinisko. Chránené územie juhozápadne od Šuje v južnej časti Žilinskej kotliny vyhlásené v zamočiarenej nive horného toku Rajčanky v lokalite Čierne blato pod svahom výbežku Strážovských vrchov v roku 1983 na ochranu zachovalých zriedkavých slatinných a rašelinných druhov rastlín a ich spoločenstiev. Rezervácia je zároveň rovnomenným územím európskeho významu (je súčasťou sústavy Natura 2000).

Európska diaľková turistická trasa E3 (E3 European long-distance path, E3 E-path). Jedna z dvanástich diaľkových turistických peších trás celoeurópskeho významu vytýčených Európskou asociáciou turistických klubov (EWV – Europäische Wandervereinigung, ERA – European Ramblers' Association) od jej založenia v roku 1969 (do roku 2024). Je jednou z dvoch trás prechádzajúcich územím Slovenska (druhou je E8, pozri heslo v > Náučný chodník Kavečany – Hrešná). Začína v Portugalsku pri Atlantickom oceáne na myse Cabo de São Vicente pri meste Sagres, na severe Španielska sa spojí s podružnou, kratšou vetvou začínajúcou na španielskom pobreží v Cádize, ďalej prechádza Francúzskom, Belgickom, Luxemburskom, Nemeckom, Českom, dvakrát Slovenskom, Poľskom, Maďarskom, Rumunskom, Bulharskom a končí v tureckom Istanbule. Dĺžkou 6 950 km patrí k najdlhším trasám v Európe. Územím Slovenska vedie v dvoch úsekoch, medzi ktorými prechádza Poľskom. Prvý úsek, dlhý 215 km s celkovým stúpaním 10 478 m a klesaním 10 536 m a časom prechodu 70:05 h, k nám vstupuje z Moravy (Česka) v sedle Bumbálka (870 m n. m.) a vedie na slovensko-poľskú hranicu pri Suchej Hore (809 m n. m.) na Orave. Druhý úsek, dlhý 292 km s celkovým stúpaním 10 548 m a klesaním 10 943 m a časom prechodu 82:10 h, začína na poľskej hranici v Duklianskom priesmyku (502 m n. m.) a končí na slovensko-maďarskej štátnej hranici na rieke Roňava v Slovenskom Novom Meste (101 m n. m.). (Zhruba po 1 km sa v maďarskom meste Sátoraljaújhely trasa E3 na čas spojí s trasou E4.) E3 na Slovensku viackrát vystupuje na vrch Minčol, a to napr. v Lúčanskej Fatre (1 364 m n. m.), Oravskej Magure (1 394 m n. m.) či Čergove (1 157 m n. m.). Najväčšiu nadmorskú výšku dosiahne u nás pod vrcholom Veľkého Kriváňa v Kriváňskej Fatre (1 644 m n. m.). Úsek trasy E3 vo východoeurópskych krajinách vznikol z veľkej časti z trasy diaľkovej Medzinárodnej turistickej cesty priateľstva Eisenach – Budapešť (EB) z 80. rokov 20. storočia, dlhej 2 690 km.

Žilinská kotlina. Medzihorský geomorfologický celok na severozápadnom Slovensku v širšom okolí Žiliny predstavujúci horizontálne silne členitú brachysynklinálnu zníženinu severo-južného smeru, silne porušenú zlomami. Má úzke a dlhé výbežky pomedzi susedné horské celky, ktoré sú vyčlenené ako podcelky kotliny – Varínske podolie (siaha od Varína po ústie Hlbokého potoka v Terchovej), Rajecká kotlina (od Turia po ústie Rybnej nad Rajeckou Lesnou) a Domanižská kotlina (Malá Čierna – Pružina). Na severe kotlinu lemujú Javorníky a Kysucká vrchovina, na východe Malá Fatra a na západe Strážovské vrchy a Súľovské vrchy. Jej výplň tvoria horniny centrálnokarpatského paleogénu a flyša

(sliene, ílovce, prachovce, pieskovce, zlepence, arkózové droby), spod ktorých miestami vystupujú ako ostrovy druhohorné horniny (vápence, sliene, dolomity). Na úpätí Malej Fatry sú uložené hlinité a piesčité štrky mohutných náplavových kužeľov, pozdĺž Váhu a Rajčanky štrky a piesky viacerých stupňov riečnych terás a pri všetkých tokoch hliny, íly i štrky riečnych nív. Reliéf kotliny je prevažne hladko modelovaný s charakterom pahorkatiny a pri Váhu roviny. Miestami ho spestruje akcentovanejší reliéf, o. i. v prielomových úsekoch dolín, napr. Rajčanky medzi Porúbkou a Rajeckými Teplicami (Porubský prielom) či Pružinky (Briestenské skaly) a v celej dielčej Domanižskej kotline. Hlavnými prítokmi pri severnej hranici kotliny tečúceho Váhu sú tu pravostránné Varínka a Kysuca a ľavostranné Rosinka a Rajčanka. Na juhozápade ležiacu čiastkovú Domanižskú kotlinu odvodňujú Domanižanka a Pružinka, tiež ústiace do Váhu, avšak až v Považskom podolí v, resp. pod Považskou Bystricou. Pôvodné dubovo-hrabové lesy v kotline nahradila mozaika polí, lúk, pasienkov a menších lesíkov, v ktorých dominuje vysadený smrek obyčajný.

Súľovské vrchy. Rozlohou neveľký horský geomorfologický celok na severozápadnom Slovensku medzi Divinkou, Žilinou, Rajeckými Teplicami, Pružinou a Plevníkom-Drienovým dlhý v smere SV-JZ zhruba 30 km s max. šírkou (v smere V-Z) asi 16 km. Takmer po celom obvode susedia so zníženinami – Žilinskou kotlinou na východe a Považským podolím na západe – a len na kratučkých úsekoch s pohoriami – na severe s Javorníkmi a na juhu so Strážovskými vrchmi. Patria k nižším pohoriam – najväčšiu nadmorskú výšku dosahujú východne od Považskej Bystrice Veľkým Manínom (891 m). Majú svojráznu geologicko-geomorfologickú stavbu, odlišnú od ostatných jadrových pohorí. Ide o brachyvrásovú štruktúru s inverzným reliéfom, ich kryštalické jadro nie je nikde odkryté. Budujú ich paleogénne karbonátové sedimentárne horniny, najmä zlepence („súľovské zlepence“), vápence, pieskovce, slieňovce a ílovce (napr. Žibrid 867 m n. m., Brada 816 m n. m.), sprevádzané sériami bradlového pásma (napr. bradlá Veľký Manín a Malý Manín 813 m n. m., Drieňovka 639 m n. m., ale i Súľovská kotlina) a v menšej miere aj subtatranských príkrovov (napr. Skalky 778 m n. m., Slnečné skaly) s rôznymi mezozoickými vápencami, pieskovcami, ílovcami, slieňmi, dolomitmi a i. V jadrách antiklinál na menej odolných vrstvách kriedových hornín vznikli široké pozdĺžne doliny až kotliny (Súľovská, Podskalská, Svinianska a i.), okolo ktorých sa strmo dvíhajú skalnaté chrbty až hrebene zo synklinálne uložených odolných paleogénnych zlepencov, miestami tvoriacich až skalné mestá. Územie s týmto reliéfom bolo vyčlenené ako geomorfologický podcelok Súľovské skaly. Sú preň charakteristické hojné zvetrávaním a gravitačnými procesmi vzniknuté skalné formy reliéfu, napr. skalné veže, ihly (Hričovská s. i.), okná či brány (Gotická b.), steny, jaskyne i tiesňavy (Manínska t., Kostolecká t.). Pohorie na juhu naprieč križujú toky Pružinky a Domanižanky a na severe Závadského potoka, odvodňujú ho napr. Manínsky potok, Hradnianka a Svinianka. Vo vyšších polohách sú zachované súvislé listnaté lesy, ktoré striedajú v nižších polohách pasienky, lúky a polia. Prevládajúcimi lesnými spoločenstvami sú bučiny a na silno skeletnatých pôdach a skalách sú hojne zastúpené i sutinové lesy či reliktné borovicové lesy. V skalnatých územiach sa vyskytujú teplomilné, ale i horské (na dne tiesňav až vysokohorské) rastlinné druhy, na lúkach sú tu najbohatšie náleziská orchideí na Slovensku.

Názvy informačných panelov

1. Základné informácie o projekte
2. Základné informácie o projekte
3. a) Základné informácie o projekte. b) Remeslá Rajeckej kotliny
4. Zvieratá lesov v okolí Rajca
5. a) Rastliny Rajeckej kotliny. b) Rajeckí kožkári
6. Popis vyhliadky
7. Hmyz v Rajeckej doline

8. Naše operence
9. História Rajeckej kotliny
10. Replika opevnenia hradu – palisáda
11. História Rajeckého hradu
12. Rajecký hrad
13. Studnička

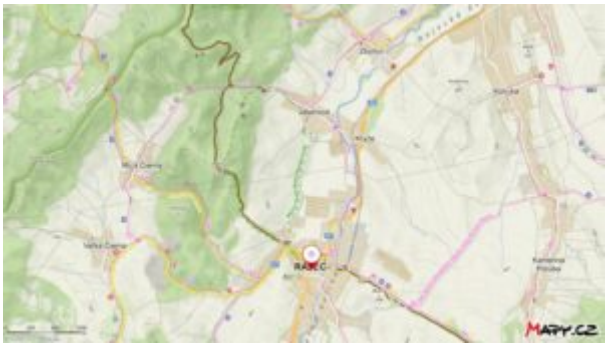

Jasenové
Malá Čierna
Kľače
RAJEC
Mýto
Štúr

RAJEC
MAPY.CZ